

Franjo Emanuel
HOŠKO

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Teologija u Rijeci

IDENTITET ISTARSKOG
SVEĆENIKA KAO
ČIMBENIK IDENTITETA
ISTRE PREMA ROMANU
ŠIME SIRONIĆA
"TEŠKI DANI" (1961.)

Opravdano je razmišljati i govoriti o identitetu Istre jer je stanovništvo na tom geografski točno i jasno određenom prostoru izgradilo kroz vjekove osobiti, vlastiti, kolektivni identitet usprkos činjenici što je različito po nacionalnoj pripadnosti, društvenom položaju, imovinskom stanju, mogućnostima života i zarade, isto tako i po prihvatu različitih ideologija, više ili manje ovisnih o državama koje su gospodarile tim poluotokom.¹ Uočavanje pak oznaka kolektivnog identiteta ne ovisi samo o njihovom zbiru nego i osobito o elementima koje uzima u fokus svoje prosudbe kao i o povijesnom trenutku kad ga netko nastoji predstaviti. Sironićev roman *Teški dani* govori o Istri od 11. rujna 1909. do 21. svibnja 1915. godine. U središtu njegovog zanimanja je osobna sudbina svećenika Stan-ka, njegov duhovni lik, život i djelovanje u to vrijeme, a razvidni su također sveukupnost života istarskog živilja i opće stanje u Istri u tom vremenu. Premda nije u prvom planu pišćevih zapisa otkrivati to opće društveno, vjersko, moralno, prosvjetno i gospodarsko stanje hrvatskog sta-

---

1 Pojam i riječ identitet etimološki izvodi se iz latinske riječi "identitas" i znači "istost", a izražava "kvalitetu identičnoga". Pojam prije svega označava individualni identitet, ali se odnosi i na kolektivne entitete, tj. na socijalne grupe, nacionalne, vjerske, čak i skupine omeđene istim geografskim prostorom; u tom smislu je opravdano govoriti o identitetu Istre kao osobitom tipu kolektivnog identiteta. Kad je riječ o takvom kolektivnom identitetu, onda je prvenstveno riječ o kulturnom identitetu. Kulturni identitet znači kontinuitet svijesti o nekim vrijednostima koje određuju neku kulturu, kontinuitet svijesti da postoji "istost" usprkos različitosti. Radi se k tome o dinamičkom pojmu koji podrazumijeva i različitost i sličnost s "drugima". U tom smislu je kulturni identitet kao neki "svakodnevni plebiscit" jer se svaki dan dograđuje i reformira po članovima zajednice. No, on ne proizlazi iz konvencije ili interesa; on ima svoje osobe historijske korijene i uvjete. Ukoliko se ti povijesni uvjeti mijenjaju, mijenja se i slika o identitetu, i to preko "svakodnevnog plebiscita". - Usp. G.Y. BOSCAN, Le dialogue entre les identités culturelles dans les processus de globalisation, u: *Notes et documents*, br. 65., str. 23.

novništva u Istri, glavni lik, time što prihvaća život na selu i gotovo se poistovjećuje s hrvatskim seljakom, nužno se susreće sa svim tim sastavnicama koje određuju identitet Istre na prijelazu iz XIX. u XX. st. Roman, dakle, razotkriva vjerski i moralni život, odnose u hrvatskoj seljačkoj obitelji, prosvjetnu i gospodarsku zaostalost sela, politički život hrvatske većine u multietničkoj Istri. Pisac osuđuje mane i hvali kreposti, a napose ga boli napetost između bogatih i siromašnih.² Stoga čitanje *Teških dana* neposredno razotkriva osobni identitet glavnog lica romana, svećenika Stanka, a posredno identitet onovremenog hrvatskog svećenika u Istri koji je svojim djelovanjem i životom važan čimbenik identiteta same Istre. U tom dijelu roman je, opravdano je to istaknuti, uistinu književno djelo jer je bogat doživljajima i proživljavanjima tih događaja, snažno i uvjerljivo ocrtanih. Upravo zbog tog dijela sadržaja romana nameće se misao da je riječ o autobiografskom tekstu.³ No, kako glavno lice romana aktivno sudjeluje u sveukupnom životu hrvatskog življa u Istri, roman pruža mnogo pojedinosti koje omogućuju razaznavanje kolektivnog identiteta Istre u godinama potkraj povijesnog razdoblja Istre u sastavu Austro-Ugarske.

1. Životni put protagoniste romana

Pisac dnevnika, mladi svećenik Stanko, je sin hrvatskog istarskog seljaka koji je preselio u Pulu i radio u vojnom arsenalu. Ostao je vjeran svojim korijenima pa bilježi "Kada sam dorastao za školu, moj me je otac, vatreni Hrvat, dao djedu i baki u rodno mjesto, da ondje polazim hrvatsku pučku školu, jer je u Puli nije bilo" (str. 8.). U Puli je završio njemačku gimnaziju. Pod indirektnim utjecajem majke je odlučio postati svećenik pa je pošao na studij teologije u sjemenište u Gorici. U prihvaćanju svećeništva

- 2 Knjiga je formata A 4 i broji 284 stranica. Autor je izabrao osobiti književni izraz dnevnika glavnog lica, mladog svećenika Stanka, koji živi u istarskog seoskoj sredini, predan svom poslu, često razdiran vlastitim i tuđim osjećajima koji su atakirali na njegovu predanost svećeničkom celibatu pa se predaje daljnjem školovanju i izvanredno studira pravo.
- 3 Autobiografski karakter *Teških dana* ističe posredno, ali vrlo jasno, zapis u listu *Naša sloga* 1912. godine gdje stoji da je Šime Sironić "spasitelj od talijanskog tiranstva, ustanovitelj hrvatske škole, osnivač posujilnice, otac naroda, utješitelj i preporoditelj" (usp. Božo MILANOVIĆ, *Hrvatski narodni preporod u Istri*, 2. knjiga, Pazin 1973., 310.). I u nastojanju prosuditi cjelokupni život i rad Šime Sironića spominje pisac njegova nekrologa, najvjerojatnije njegov sinovac svećenik Ante Sironić, da je na sprovodu "govornik Jeličić" istakao kako njegov roman *Teški dani* "ima mnogo autobiografskih elemenata samog pisca" (usp. + Šime Sironić, *Zvona*, 11. (1973.), br. 9., str. 2.).

nije ga omela - kako to naziva - "idealna ljubav" u ranoj mladosti. Svjesno ju je prevladao i postao svećenik, spreman predati se svome pozivu bez ikakva suzdržaja, našavši uporište u osobitoj duhovnosti. Najprije je bio dvije godine kapelan u ovcem mjestu, a zatim župnik u zapuštenom selu bez škole. Pogođen je težinom "puste samoće". Prebiva u župnom stanu, najčešće u sobi koju doživljava teško; ona je "kao nekakva tamnička ćelija". S njime živi njegova mati i ona je jedina "svjetla točka u toj tužnoj zabiti" (str. 7.). Uz njih je i djevojka Zita, očuhova kćer iz prvoga braka. Nakon što je mati umrla, da lakše podnese "pustu samoću", odlučio je Stanko upisati studij prava u Beču. Zahtjevima studija je mogao zadovoljavati vodeći i nadalje povjerenu župu, a posvećivao mu je po četiri do pet sati dnevno (str. 81.) i povremeno odlazio u Beč na ispite.

Samoći, koja proizlazi iz celibata i socijalnog statusa svećenika, Stanko je našao protutežu u prisutnosti majke pa piše: "Sretan je onaj svećenik kome je uz bok dobra skrbna kršćanska majka. Time produljuje ugodni topli obiteljski život, te je ujedno pobožna majka tome svećeniku u nekom pogledu anđeo čuvar" (str. 24.). No, i valjane župničke domaćice su vrijedne čuvarice svećenika, premda je, priznaje, "pitanje kućanice, gazdarice, jedno... vrlo mučno i teško poglavlje u životu svećenika... Crkveni propis da svećenik smije uzeti samo starije žensko lice da mu vodi kućanstvo - ako nema najbližeg roda - ostaje prečesto žalibože samo mrtvo slovo" (str. 26.). Poslije majčine smrti dogodilo se ono što je Stanko prije slutio. Zita je pokazala da je osjećajno upravljena prema njemu. Premda gospodari svojim osjećajima i odbija njezinu naklonost, sve to duboko proživljava pa je to stanje za njega "strašna duševna borba" (str. 43.). Budući da zapaža da se Zitini osjećaji prema njemu ne mijenjaju, on vapi: "O Bože, oduzmi od mene ovaj žalac moje buntovne puti!" (str. 44.). Nakon žestoke nutarnje borbe Stanko se othrvao tom izazovu Zitine zaljubljenosti. Također je i ona prihvatila odreći se svoje ljubavi, te odlazi u učiteljsku školu u Dubrovnik. Njezina pisma iz Dubrovnika su u Stanku budila uspomena na njezinu strastvenu ljubav, ali je uspješno čuvao svoj nutarnji mir i pazio da ga ne poremeti neki pogrešan korak (97.). U to je vrijeme živio sam u župnoj kući i vodio svoje domaćinstvo.

Godinu dana kasnije susreo je udatu ženu imenom Vlasta i u njemu je ponovno, ali mnogo jače, navala osjećaja probudila pitanje vjernosti svećeničkom pozivu, a ne samo svećeničkom celibatu. Uvjerava sam sebe da se radi o platonskoj ljubavi jer "taj Vlastin lik, koji je zaposjeo moju dušu, moju unutarnjost, jest eteričan, kao da se ne

Franjo Emanuel Hoško
**Identitet istarskog svećenika
kao čimbenik identiteta
Istre prema romanu Šime
Sironića "Teški dani" (1961.)**

sastoji od kosti i mesa te me stoga ni ne uzbuđuje na kakvu senzualnost". No, sam je svjestan samozavaravanja pa zapisuje: "Imam osjećaj, da sam došao na putu svoga života do jednog raskršća, možda sudbonosne prekretnice... Ovako dalje ne može ići... ili...ili... ili." Pokušava nadvladati osjećaje prema Vlasi vapijući: "Bože, pomози mi i daj, da ljubav prema Tebi, nadjača svaku neurednu ljubav" (169.)! Događaji nisu išli u prilog njegove obnovljene spremnosti na vjernost celibatu i svećeničkom pozivu već su ga zbližili s Vlastom jer ju je spasio od utapljanja u moru. Poslije toga slijedi rasplet na isti način kao godinu dana ranije sa Zitom. Vlasta, ponešena zahvalnošću odlučuje poštivati Stankov poziv i uspijeva zatomiti svoje osjećaje prema njemu, a on odlazi na duhovne vježbe u trapistički samostan u Rajhenburg i utvrđuje se u vjernosti svećeničkom pozivu pa nadvladava svoje osjećaje prema Vlasi (183.).

Gospodstvo nad osjećajima prema Ziti nadvladao je Stanko studijem prava, a obnovljenu vjernost svećeničkom pozivu nakon ljubavi prema Vlasi je utvrdio predanošću mnogostrukom radu u župi. On sada popravlja i dograđuje crkvu, a zatim gradi novu crkvu; prepravlja crkvenu zgradu u školu u kojoj je sam prvi učitelj (193.), a zatim gradi prikladnu školsku zgradu (231.). U toj predanosti radu nalazi smirenost i bilježi: "Moj doktorat, Vlasta, Zita, sve je to - koliko ima u sebi ambicije, senzualnosti, sebičnosti - odrinuto u neku maglenu daljinu, postaje mi indiferentno, koliko nema veze s Božjom ljubavlju" (197.). Nakon što je okupio u školu djecu školske dobi, započeo je poučavati u osnovama pismenosti i mladež koja nije pohađala školu; njima je pružio i pouku u glazbi, kako sviranju tako i pjevanju (215.).

Stankov rad i život zaustavljaju Prvi svjetski rat i iznenadna bolest. Na samom početku rata bio je 27. rujna 1914. utamničen s više hrvatskih svećenika u Istri, premda je već bio bolestan. Bolest je pak, i to tuberkuloza, prekinula nit njegova života potkraj svibnja 1915. godine (283.).

2. Identitet hrvatskog svećenika u Istri

Stankov život i djelovanje naglašeno ističu tri sastavnice njegovog identiteta, a njegovo drugovanje s drugim svećenicima potvrđuje te sastavnice i izdiže ih u idealan lik hrvatskog svećenika u Istri. Novu potvrdu tih sastavnica pisac jasno pruža kad Stanko zapravo te sastavnice pretvara u mjerilo po kojem sudi i vrednuje druge svećenike jer pisac očito smatra da hrvatski svećenik u Istri

treba slijediti duhovnost koju je zacrtao papa Pio X., biti u službi hrvatskog narodnog preporoda i djelovati u duhu katoličkog pokreta suprotstavljajući se liberalizmu.

Franjo Emanuel Hoško
Identitet istarskog svećenika
kao čimbenik identiteta
Istre prema romanu Šime
Sironića "Teški dani" (1961.)

2.1. Svećenik po duhu pape Pija X.

Samozatajni život svećenika Stanka otkriva njegovu osobitu duhovnost u kojoj su odricanje i osama osobito važne značajke. Takva duhovnost svećenika jest po učenju pape sv. Pija X. koji je od 1903. do 1914. vodio Katoličku crkvu (str. 189.-191.; 227., 228.). Stanku ju je očito usvojio u godinama pripreme za svećeništvo u sjemeništu u Gorizii. Tomislav Šagi Bunić tu duhovnost objašnjava ovim riječima: "Lik svećenika po duhu Pija X. želi ići u religioznu dubinu. On produbljuje svoj duhovni život, mnogo mu je stalo da daje ljudima dobar primjer i da djelom propovijeda ono što govori ustima, ali ne uspijeva otkriti potrebu zajednice i uloge Duha Svetoga u zajednici, te nužno zadržava - dapače na neki način produbljuje - onaj deistički uvjetovan raskorak između klera i pasivno prihvaćanje laikata. Ostaje u biti na liniji klerikalizirane Crkve, nastojeći uz najveće žrtve ostvarivati u tim granicama ono što optimalno može".⁴ *Teški dani* spominju i druge svećenike Stankove dobi i nije teško uočiti da je prva sastavnica njihova svećeničkog identiteta osobna duhovnost koju je upravljena izgradnji lika svećenika po stavovima pape sv. Pija X. Naravno, pisac je tako ne imenuje, čak ni spominje oznake te duhovnosti, ali ističe kako Stanko i drugi svećenici slijede pastoralne upute Pija X., osobito što se tiče prve pričesti, premda Stanko dovitljivo toj svećanosti pridodaje elemente društvenog događaja u župi (88.). Sironić, dakle, ne ukazuje samo na svećeničku duhovnost po mjeri pape Pija X. kao sastavnice svećeničkog identiteta hrvatskog svećenika u Istri, nego je opisuje i obrazlaže i tako omogućuje njezino prepoznavanje u životnim stavovima glavnog lica *Teških dana*, a i kod drugih istarskih svećenika njegove dobi.

Duhovnost po mjeri svećeničkog ideala koji je zacrtao papa Pijo X. potvrđuje Stanko svjesnim odricanjem vjerkovnih svećeničkih prava na ubiranje različitih dohodaka od vjernika što prerasta u jasan znak bliskosti između svećenstva i naroda. Pisac odmah na početku romana bilježi kako je Stanka narod u župi prihvatio s punim povjerenjem. I on je bio zadovoljan u toj sredini, vjerski tradici-

⁴ Tomislav ŠAGI-BUNIĆ, Lik svećenika kroz povijest, u: *Bogoslovska smotra*, 61.(1971.), br. 1., 84.

Franjo Emanuel Hoško
**Identitet istarskog svećenika
kao čimbenik identiteta
Istre prema romanu Šime
Sironića "Teški dani" (1961.)**

onalnoj, ali s izrazitom vjernošću kršćanskim moralnim vrijednostima. U toj župi se pjeva i moli, "kako je to označeno u cijeloj Istri raširenom molitveniku *Oče, budi volja tvoja*" (str. 14). Župljani daju župniku dio svojih prihoda. Tako mu pripada tzv. "pobir" grožđa; svaka kuća daje približno dvadeset kilograma. No, Stanko to nerado prima i, da smiri savjest, dijeli pri ubiranju tog doprinosa djeci sličice, krunice ženama, a muškarcima cigarete i cigare (str. 19.). Njegov stav prema doprinosima za uzdržavanje svećenika je drukčiji: "Ja sam u načelu protiv svakog direktnog davanja svećeniku sa strane naroda. I štolarina mi je vrlo neugodna, koja je uostalom u toj maloj i siromašnoj župi neznatna. Svakako ne ću uzeti nikakve pristojbe od siromašnih župljana, a pogotovo ne kod pogreba..." I zatim zaključuje svoj zapis riječima: "Narod oprašta, kako čujem od vrijednih starijih iskusnih svećenika, svome duhovnom pastiru svaku manu prije nego škrtost, pohlepu za novcem" (str. 19.).

2.2. Svećenik u službi hrvatskog narodnog preporoda

Svjedočanstvo Bože Milanovića, koji je uvrstio Šimu Sironića u najmlađe pokoljenje promicatelja hrvatskog preporoda u Istri, objašnjava i drugu, kulturološki izrazitu sastavnicu svećeničkog identiteta hrvatskog svećenika u Istri; riječ je o njihovoj predanosti narodnom i političkom buđenju hrvatskog stanovništva u Istri.⁵ *Teški dani* to potvrđuju. Ne samo da prikazuju takvu upravljenost protagonistice romana već pisac najvećim dijelom svoga teksta pruža vjerodostojno svjedočanstvo o takvim svećenicima. Autor predstavlja različite tipove istarskih svećenika, razotkriva njihov duhovni lik i prožimanje života i djelovanja. S osobitom simpatijom opisuje istarskog svećenika koji se je predao buđenju narodne svijesti i borbi za društvena, nacionalna i politička prava istarskih Hrvata. Naravno, takav svećenik postaje graditelj identiteta Istre, odnosno Hrvata u Istri. Svećenici su, naime, gradili svijest o pripadanju hrvatskom narodu i kulturi kod istarskih Hrvata, i to najprije sami, a zatim s drugim intelektualcima kojima je bilo stalo do punog iskaza hrvatskog nacionalnog bića u Istri.

5 Božo MILANOVIĆ, *Hrvatski narodni preporod u Istri*, 2. knjiga, 310. - Milanović prenosi zapis iz *Naše sloge* (1912.) gdje o Šimi Sironiću stoji da je on "spasitelj od talijanskog tiranstva, ustanovitelj hrvatske škole, osnivač posujilnice, otac naroda, utješitelj i preporoditelj."

Dakle, ne samo Stankov svećenički identitet, već i identitet istarskog hrvatskog svećenika u vremenu kojem pripada protagonist romana *Teški dani*, bitno određuje sama Istra kao okruženje u kojem se velik broj hrvatskih katoličkih svećenika bori za nacionalno, kulturno, političko i gospodarsko napredovanje hrvatskog puka. Naglašena politička i kulturna djelatnost u korist hrvatskog puka je druga sastavnica identiteta hrvatskih svećenika u Istri. Stankova generacija je spomenute dvije sastavnice dovela u sklad razboritim prenošenjem naglaska na prosvjetno i gospodarsko djelovanje među pukom i opreznijom društvenom i političkom angažiranošću od starije generacije hrvatskih svećenika u Istri. Identitet starije generacije prvenstveno je bio prepoznatljiv u predanosti ovoj drugoj spomenutoj sastavnici svećeničkog identiteta Stankovog pokoljenja jer se stariji svećenici nisu ustručavali stupati u direktnu političku borbu.

2.3. Svećenik katoličkog pokreta

Treća je sastavnica Stankovog svećeničkog identiteta, koju je opravdano nazvati pripadnost hrvatskom katoličkom pokretu pod vodstvom krčkog biskupa Antuna Mahnića, najmanje istaknuta u *Teškim danima*. Gotovo da pisac na nju izričito niti ne ukazuje. Tek iz usputnih napomena se može zaključiti da je ona dio Stankovog svećeničkog identiteta, odnosno identiteta istarskih svećenika u prvom i drugom desetljeću XX. st. Tako zapis o crkvenim časopisima koje je Stanko našao u siromašnoj župi gdje je bio župnik, spominje da je na tavanu župnog stana pronašao znatan broj knjiga Hrvatske i Slovenske matice. Usput pisac spominje da je Stanko pratio crkvene revije *Stimmen der Zeit*, *Civiltà cattolica* i *Hrvatsku stražu*. Dakle, *Hrvatska straža*, časopis Katoličkog pokreta, spominje se tek na posljednjem mjestu. Uskoro je Stanko povećao izbor tih časopisa i nabavljao uz spomenute također: *Zeitschrift fuer Theologie*, *Quartalschrift*, *Stimmen aus Maria Laach* kao i *Korrespondenzblatt fuer den katholischen Klerus*. Bile su to revije koje su naglašeno zastupale apologetski pristup teološkim stavovima Crkve u sukobu s kasnim liberalizmom i pasivno-romantičku duhovnost po mjeri pape Pija X. Ne iznenađuje što Stanko iz tih časopisa zapisuje rasprave o celibatu u svećeničkim krugovima (91., 92.), a ne osvrće se na druga teološka i crkvena pitanja.

3. Oznake identiteta Istre

Istra je zajedno s Kvarnerskim otocima poslije 1813. sve do konca Prvog svjetskog rata bila u sastavu Habsburške monarhije. Narodni preporod se u njoj javlja kasnije nego u drugim hrvatskim krajevima. U austrijskom dijelu Monarhije je imala određenu samoupravu jer je 1861. dobila svoj sabor u kojem su imali sve do 1907. Talijani posvemašnju nadmoć; tada je, naime, Hrvatsko-slovenska stranka pobijedila na izborima za Carevinsko vijeće u Beču.

God. 1911. su bili izbori za Carevinsko vijeće. U Stankovoj župi gotovo su svi glasali za Matka Mandića.⁶ Premda je Stanko bio suzdržan u javnoj predizbornoj propagandi, naglašava da je “u privatnim razgovorima isticao, da naš narod u Istri ima pravo na upravu ove pokrajine, jer smo mi Hrvati i Slovenci u velikoj većini u ovoj zemlji. S našim narodom u Istri postupa se maćuhinski” (93.). Spominje kako su kod popisa pučanstva krivotvoreni rezultata popisa pa u “cijelom sudbenom kotaru Buje bio je unesen kao Hrvat samo sto i jedan stanovnik, premda ima Hrvata u tom kotaru preko sedam hiljada”. Hrvatski jezik je nazivan “lingua ignota”(101.).

Sironić spominje i Stankov susret s Vjekoslavom Spinčićem, predsjednikom Družbe sv. Ćirila i Metoda (237.).⁷ Tako jasno otkriva angažirano hrvatstvo glavnog lica romana i njegov kritičan odnos prema Talijanima koje je protežirala država u Istri. Bez suzdržaja prihvaća Mandićeve i Spinčićeve političke stavove koji hrvatskom svećeniku u Istri stavljaju u zadaću graditi nacionalni i kulturni, gospodarski i društveni, a ne samo vjerski i moralni identitet hrvatskog življa u Istri, ali s punim poštovanjem i drugih etničkih skupina.

3. 1. Multietničnost Istre

Stanko je, prije nego što je postao župnik u hrvatskom mjestu, bio kapelan u gradiću koje je bilo “nastanje no većim dijelom Talijanima, koji ne gledaju lijepim okom Hrvate, a napose su nerasploženi protiv nas hrvatskih svećenika” (str. 7.). Spominje svoj razgovorom s proštom u Pazinu koji je “od mladih svećeničkih godina radio oko osvještjenja svoga naroda. Donedavno bio je župnik-dekan

6 Matko Mandić (1849.-1915.), svećenik i dugogodišnji urednik *Naše sloge* (1883.-1907.) bio je jedan od vođa istarskih Hrvata.

7 O Vjekoslavu Spinčiću (Kastav, 1848. - Zagreb, 1930.) usp. B. MILANOVIĆ, *Hrvatski narodni preporod u Istri*, 2. knjiga, Pazin 1973., 57.-77.

u nekom talijanskom gradiću, gdje je pet, šest stotina Talijana imalo u svojim rukama općinu, u kojoj je oko šesnaest hiljada Hrvata. Teška je to bila borba, jer tada Istra nije imala školovanih ljudi među Hrvatima i Slovencima, ili je takovih bilo vrlo malo.⁸

Stanko hvali Slovence. U prijateljskom je odnosu sa školskim drugom Ivanom u kojem "ni njemačka pučka škola, ni njemački gimnazija nisu ugušili ... narodnu svijest rođenog Slovenca" (str. 14.). U duhu panslavizma, a ne jugoslavizma, smatra Hrvate i Slovence jednim narodom kad za spomenutog Slovenca Ivana piše: "Još je u njemu nešto onog panslavizma, kojim je bila zadojena starija generacija naših intelektualaca. U narodnoj svijesti i mlade naše generacije ima dosta primjese tog panslavizma uza sve strujanje jačeg političkog realizma. Raspredali smo o nacionalnim borbama Hrvata i Slovenaca u Istri i Trstu. Obojica smo optimisti u pogledu budućnosti našeg naroda" (str. 15.).⁹ No priznaje proces odnarođivanja kad spominje i Slovenca, kolegu iz gimnazije, rođenog u Mariboru koji se "priznavao Nijemcem" (str. 22.).

3. 2. Nacionalni i kulturni identitet istarskih Hrvata

S osobitim zadovoljstvom Stanko opisuje 27. rujna 1909. svečanost obnove Narodnog doma u Pazinu. Bio je prisutan kad se je "u blagovaonici Narodnog doma okupio... veći broj inteligencije u Pazin koji nakon otvorenja hrvatske gimnazije postaje sve jači narodni i kulturni centar Hrvata u Istri" (str. 16.). Okupljeni su razgovarali i o nacionalnim i kulturnim pitanjima istarskih Hrvata (str. 18.).¹⁰

Stanko tako posjećuje prošta u Pazinu. Ne spominje mu ime, ali je riječ o Antunu Kalcu.¹¹ O njemu piše: "Vrlo

8 O talijanskom iredentizmu u Istri usp. *Nav. djelo*, 1. knjiga, Pazin, 1967., 145.-151.; 273.-279.,

9 Slovenski i hrvatski predstavnici su 1848. osnovali u Trstu "Slavjansko društvo". On je izdavalo na slovenskom jeziku list *Slavjanski rodoljub*. Isto je društvo od 1850. izdavalo na hrvatskom jeziku list *Jadranski Slavjan*. Djelovanje 1878. hrvatsko-slovenskog društva "Edinost" se je više usmjerilo političkom djelovanju od svog prethodnika "Slavjanskog društva". Političkoj borbi za prava Hrvata i Slovenaca u Istri se je osobito bilo zauzelo 1902. osnovano "Političko društvo za Hrvate i Slovence u Istri". - Usp. Božo MILANOVIĆ, *Hrvatski narodni preporod u Istri*, 2. knjiga, 275.-280.

10 *Naša sloga* (1861.) naglašava da se "na prste mogu nabrojiti oni koji su toliko odvažni da se priznaju Hrvatima." - Usp. B. MILANOVIĆ, *Hrvatski narodni preporod u Istri*, 1. knjiga, 199.

11 Od 1906. do 1919. je u prošt u Pazinu bio Antun Kalac, zauzet narodni preporoditelj. - Usp. Božo MILANOVIĆ, *Hrvatski narodni preporod u Istri*, 2. knjiga, 307.

Franjo Emanuel Hoško
**Identitet istarskog svećenika
kao čimbenik identiteta
Istre prema romanu Šime
Sironića "Teški dani" (1961.)**

je načitan. Od mladih svećeničkih godina radio je oko osviještenja svoga naroda. Donedavno bio je župnik-dekan u nekom talijanskom gradiću, gdje je pet, šest stotina Talijana imalo u svojim rukama općinu, u kojoj je oko šesnaesta hiljada Hrvata. Teška je to bila borba, jer tada Istra nije imala školovanih ljudi među Hrvatima i Slovencima, ili je takvih bilo veoma malo. Često je sav taj narodni pokret pao na ramena svećenika, koji su nastojali, ne samo da osvijeste naš narod u nacionalnom pogledu, već da ga i oslobode iz lihvarskih ruku talijanskih posjednika i trgovaca. Sve mi je te prilike opisivao proš vrlo opširno uz neke potankosti. Težak je bio isprva taj narodni i socijalni rad. Išlo je i ići će, ako Bog da, sve to brže i bolje. Ja se nadam, iako sam već u godinama, da ću doživjeti vrijeme, kada ćemo mi Hrvati i Slovenci u Istri zauzeti ono mjesto u ovoj zemlji, koje nam pripada po broju našeg naroda i po opsegu tvrde grude, koju mi natapamo svojim obilatim znojem. Daleko budi od mene da mrzim druge narodnosti, već ljubim svoj narod i želim i borim se, da dođe do svojih prava i do pravog napretka. Svakom svoje, a nikome krivo. Osjećajno je govorio proš ove zadnje riječi" (str.74.).

Opširno bilježi rad slovenskog svećenika među Hrvatima u srednjoj Istri. "Župni ured, u koji me je uveo gospodin župnik, služi i kao gostinjska soba... Na zidu vise uljene slike vodnika i biskupa Dobrile. Visoka polica i stakleni ormar pokazuju zbijene redove uvezanih i neuvezanih knjiga. Poznat je rad ovog vrijednog sposobnog svećenika ne samo na vjerskom, već i na političkom, kulturnom, gospodarskom polju. Veoma je poštovan od svih, čak i od samih Talijana, premda je on mnogo radio da se prostrana općina Pazin, koja ima gotovo samo hrvatsko pučanstvo, oslobodi talijanske uprave i dodje u hrvatske ruke. Kad je on počeo vršiti dušobrižničku službu pred približno dvadeset godina, naš je narod u selima imao malo pučkih škola, u gradićima bile su samo talijanske škole. Došavši kao mlad župnik u sadašnje svoje mjesto, počeo je odmah poučavati djecu u kući župničke nadarbine, koja se nalazi pokraj župničkog stana. Pobrinuo se da se što prije sazida školska zgrada, u kojoj sada rade dvije učiteljske sile oko prosvjete naroda... Kao mlad agilan župnik počeo je napredno gospodariti, ne toliko radi toga da poveća dohotke svojeg župničkog posjeda, već da dade primjer i potakne narod na racionalno, napredno obrađivanje tla, te da smogne sredstva za gradnju župne crkve. U svrhu štednje ustanovio je narodu posujilnicu" (203.).¹²

12 Usp. B. MILANOVIĆ, *Hrvatski narodni preporod u Istri*, 1. knjiga, 181.-192.

Zapaža k tome proces odnarođivanja i zapisuje: "Taj stolar - Hrvat iz Bužeštine - učio je stolarski zanat u Trstu kod svog rođaka stolara gdje se je upoznao s mladom rođakinjom stolareve žene. Uzeli su se i nastanili u gradiću u kojem je njegova žena baštinila od svoje tetke kuću uz mali posjed. Tih, radišan i savjestan je to čovjek, koji se zbog svoje žene - koja je zagrijana Talijanka - i zbog svoje okoline ne usuđuje pokazati svoje nacionalne osjećaje kao Hrvat, kakvim se preda mnom otvoreno priznaje. Njegova djeca, dva sina i tri kćeri, odgojeni su u talijanskom duhu. Mnogo našeg naroda, koji dolazi i nastanjuje se u talijanskim gradićima, otuđi se svome narodu" (217.).

Zapisao je Stanko i talijansku politiku odnarođivanja kad spominje: "Josip mi se tužio kako mu čine nepriključna općinske vlasti u Umagu, otkada se je i u njegovoj župi otvorila hrvatska škola Družbe sv. Ćirila i Metoda" (223.).

3.3. Vjerski i moralni identitet

Mise zornice su uz sudjelovanje velikog broja župljana, k tome u adventskim nedjeljama bio je stari običaj da župnik drži katehetsku propovijed kod misa (28.). U korizmi pak pripravlja djecu na prvu sv. pričest. U župnoj crkvi bilo je dvadesetak knjiga za pjevače koje su tiskane u Dalmaciji. Pjeva narod koralnu misu na božićnu polnoćku. Pjevači pjevaju nedjeljom Večernju u crkvi.

Puk je pobožan. Njegova je mati članica Trećeg reda sv. Franje. Stanko smatra da "gradski život krije mnogo pogibli za vjerski život i za mladu nevinost, jake vjerske tradicije čuvaju većinu otočana od tih pogubnih utjecaja" (str. 24). Korizmeni običaji su duboko ukorijenjeni, post i odricanje od zabave, čak od pastirskog sviranja na frulu (str. 37.), preduskrasna ispovijed. Stanko opisuje kako vjernici slave pojedine blagdane, koliko ih poštuju, a ne skriva zadovoljstvo moralnim životom svojih župljana, pogotovo kad ga uspoređuje s vjernicima u priobalnom području Istre: "Kolika razlika između ove i moje župe! Jedan i drugi kraj nastanjen je isključivo poljodjelicima, ali ovdje i lijepe seljačke kuće i odijelo na ljudima pokazuju materijalno bogatstvo ovog plodnog kraja, koji se, kako čujem, naziva 'vrt Istre'. Ovdášnji narod otklanja neke običaje, npr. bacanje novčića u posudu s blagoslovljenom vodom za sprovoda (str. 23.).

Sironić ne skriva da se je u Istri razmahao i onovremeni liberalizam koji je zauzimao ne samo kritički stav prema društvenoj ulozi Crkve već je promicao i ateizam. Sveće-

Franjo Emanuel Hoško
**Identitet istarskog svećenika
kao čimbenik identiteta
Istre prema romanu Šime
Sironića "Teški dani" (1961.)**

nik Stanko obazrivo naziva protuvjerska i protukršćanska shvaćanja "problemom svjetovnog nazora" i ne skriva da takva shvaćanja dijele mnogi hrvatski intelektualci. No, on ne bježi od neposrednog sučeljavanja s onima koji dijele takve stavove (str. 17., 18.). Štoviše, stupa s njima u dijalog, brani kršćansku vjeru, razlaže njezina otajstva. Priznaje i pogreške crkvenih voditelja, ali naglašava da "tamne ljudske slabosti i grijesi ističu svojim kontrastom ljepotu svijetlih ideala nadnaravne nauke, od Boga nam objavljene. Nije ispravno, pripisivati ljudske pogreške i mane sv. vjeri i njezinim ustanovama, kako se to često čini." Naravno, u takvim razgovorima je neminovno pitanje svećeničkog celibata, ali ga Stanko obrazlaže i dokazuje navodeći i zapis iz liberalnih novina *Salzburger Post* iz god. 1906. da je "kršenje celibata iznimka" (str. 76.).

3. 4. Prosvjetno djelovanje kao čimbenik identiteta

Stanko se divi razboritom svećeniku koji je uspio podići hrvatsku školu u svojoj župi (102.); bio je svjestan da su hrvatski svećenici prvi nositelji odgovornosti za hrvatske pučke škole u Istri.¹³

U Stankovoj prvoj župi nije bilo škole, ali djecu je ipak poučavao u osnovama pismenosti jedan školovani seljak, u čijem domu "ima knjiga Društva sv. Jeronima i Matice hrvatske" (str. 11). U istoj je župi Stanko sam uskoro preuzeo tu zadaću i poučavao djecu u čitanju i pisanju u samoj crkvi (104.). Bilo mu je jasno da je njegova zadaća također i poučavanje djece jer je još 1880. većina hrvatskog stanovništva bila nepismena, a s analfabetizmom su usko bile vezane gospodarska zaostalost i politička neangažiranost.¹⁴ Stoga se je i sam zauzeto predao podizanju školske zgrade u svojoj župi. Uspio je sagraditi novu školu neposredno prije izbijanja Prvog svjetskog rata pa je strepio hoće li biti učitelja koji će moći preuzeti u njoj posao (260.).

Zadaća poučavanja hrvatske djece i podizanje hrvatske škole u općini s talijanskom većinom bilo je još uvijek jedva moguće. Svećenici su s mnogo domišljatosti rješavali i takve teškoće pa Stanko bilježi kako je njegov drug Franjo uspio podići hrvatsku školu podigavši zgradu kao stambenu kuću na ime jednog sugrađanina i zatim ju je prenamijenio za potrebe škole.

13 *Nav. djelo*, 291. - God. 1870. u Istri je u hrvatskim pučkim školama 94 svjetovnjaka, a 115 svećenika, poučavalo učenike.

14 *Nav. djelo*, 199.

3.5. Gospodarski i društveni identitet

Neznanje i neimaština je razlog širenja bolesti (str. 23.). No, uloga svećenika kao prosvjetitelja Stanku je draga: "Velika većina ovdašnjeg naroda bila /bi/ pristupačna korisnim uputama, uza svu svoju konservativnost, osobito kada vide da ove dolaze od onih koji ime žele dobro te imaju stoga prima njima povjerenja. Kod toga treba da ima svećenik mnogo ustrpljivosti i ljubavi" (str. 27). Opisujući kuće istarskih seljaka zaključuje: "Koliko bi trebalo pouke, vremena, truda i strpljivosti, da se digne kulturna i gospodarska razina tog dobrog, ali zapuštenog i zaostalog naroda!" (str. 33.).

Stanko smatra socijalni rad svojom svećeničkom zadaćom pa se druži s onim svećenicima koji su u "političkim i gospodarskim pitanjima verziraniji" od njega. Na njihovim sastancima oni su "iznosili... osnove kako bi trebalo osvijestiti narod toga kraja u nacionalnom pogledu i podignuti ga gospodarski". Stanko u svojim postupcima opravdava stav "da zapravo nije za svećenika političko nacionalno polje, na kojem se lako zaboravi na pravednosti i ljubav, ali u ovim prilikama gdje naš narod nema u ovim stranama svojih školovanih ljudi, treba da svećenik pomogne svome narodu znanjem i radom, da dođe do svojih nacionalnih i socijalnih prava. U tom svome radu izvan svoga svećeničkog zvanja ima svećenik paziti da bude uvijek vjeran učenik Učitelja ljubavi mira" (109.).¹⁵

3. 6. Državna pripadnost kao oznaka identiteta

Sironić ne dopušta da glavno lice njegovog romana dvoji o svojoj narodnoj pripadnosti. Stanko je Hrvat i ništa drugo. Premda je Istra njegova domovina i nema riječi o političkom i upravnom pripadanju Istre banskoj Hrvatskoj, ali isto tako nema ni riječi o "istrijanstvu" kao konglomeratu triju narodnosti u njoj.

Stanko prihvaća Austro-Ugarsku kao svoju državu i ne misli da je blizu njezina propast; traži puna prava zakinitog slavenskog življa u Istri i radi svom dušom na tom zadatku. Kao mlad svećenik primao je bečki dnevnik *Reichspost* (str. 23.) jer ga zanimaju zbivanja u cijeloj državi i opravdano je zaključiti da Podunavsku monarhiju smatra svojom širom domovinom. Shvatio je tek pred sam prvi svjetski rat da je politički idealist kad mu se s nepravom pripisuje subverzivno djelovanje protiv Austro-Ugarske.

---

15 Nav. djelo, 301.-305. - Opis gospodarskog stanja Istre potkraj XIX. st.

Franjo Emanuel Hoško
**Identitet istarskog svećenika
kao čimbenik identiteta
Istre prema romanu Šime
Sironića "Teški dani" (1961.)**

Bilježi: "Prošlog utorka, 15. /rujna/ vratio sam se kući iz zatvora... Optužen sam da sam panslavist, filosrb, da sam pomagao organizaciju 'Narodna obrana', te da sam držao narodna protudržavna predavanja. Sigurno je tu po srijedi prijava, podvala onog oružničkog vodnika komu sam se ljuto zamjerio..." (261.).

Zaključni osvrt

Sironićevi *Teški dani* su osebujan spis. Trebali bi mu posvetiti pažnju književni kritičari i povjesničari, ali isto tako i poznavatelji crkvene, društvene, kulturne i političke povijesti Istre. Istina, njihova će istraživanja otežati činjenica što je djelovanje generacije svećenika kojoj je pripadao glavni lik Sironićevog romana bilo nasilno prekinuto, najprije Prvim svjetskim ratom i zatim padom Istre pod Italiju, a njezino slavensko stanovništvo je bilo izvrgnuto mnogovrsnim oblicima represije. Ipak sve to ne može staviti izvan snage stav pisca *Teških dana* da su potkraj XIX. st. i početkom XX. st. hrvatski katolički svećenici u Istri nastojali biti autentični u svom svećeničkom životu i djelovanju ostvarujući svećenički lik kako ga je zacrtao papa Pijo X. i istodobno graditi sveukupni napredak narodnog, političkog, kulturnog i gospodarskog života Hrvata u Istri.

Povijest Istre priznaje, štoviše ističe, političku, prosvjetnu i kulturnu djelatnost hrvatskih katoličkih svećenika u korist hrvatskog puka, prvenstveno djelovanje u buđenju njegove narodne svijesti. Prema Sironiću to nije samo osobita djelatnost hrvatskih svećenika u Istri, već je to značajka njihova identiteta. Druge dvije sastavnice identiteta hrvatskih istarskih svećenika redovito izmiču pažnji ne samo laičkih već i crkvenih povjesničara Istre. Daljnja istraživanja bi trebala potvrditi ili zanijekati Sironićeva shvaćanja i zatim prosuditi u kojoj mjeri je takav lik istarskih svećenika utjecao na izgradnju identiteta hrvatskog življa u Istri, odnosno cjelokupne Istre.

IDENTITET ISTARSKOG SVEĆENIKA KAO
ČIMBENIK IDENTITETA ISTRE PREMA RO-
MANU ŠIME SIRONIĆA "TEŠKI DANI" (1961.)

Ključne riječi: Sironić, roman *Teški dani*, svećenik, identitet, Hrvati, Talijani, multietničnost, multikulturalnost

Šime Sironić (Trviž, 1882. - Rijeka, 1973.), svećenik, profesor filozofije i povijesti, je 1961. u Pazinu ciklostilom objavio knjigu *Teški dani* s podnaslovom *Dnevnik jednog istarskog svećenika* (1909.-1915.) označivši je kao "svećenički roman". Roman je većim dijelom svoga sadržaja zapravo "intimni dnevnik" jer iznosi svećenikovu borbu za cjelovitu vjernost vlastitom pozivu. Premda je sav tekst impregniran tom temom, *Teški dani* otkrivaju mnoge vlastitosti crkvenog, vjerskog, društvenog i političkog života u Istri početkom XX. st. Glavni lik romana ističe hrvatstvo Istre i svoju pripadnost takvoj Istri, ne zanemaruje njezinu multietničnost, a politički i kulturno je gleda kao dio Austro-Ugarske i nju smatra svojom širom domovinom. Naglašava bliskost istarskih Hrvata i Slovenaca, a o odnosu talijanskog i slavenskog življa piše kritički i programatski, a bez gorčine. Više ga smetaju društvene razlike između bogatih i siromašnih koje su najčešće popratna pojava nacionalne pripadnosti.

Franjo Emanuel Hoško
**Identitet istarskog svećenika
kao čimbenik identiteta
Istre prema romanu Šime
Sironića "Teški dani" (1961.)**

Franjo Emanuel Hoško
**Identitet istarskog svećenika
kao čimbenik identiteta
Istre prema romanu Šime
Sironića "Teški dani" (1961.)**

L'IDENTITÀ DEL SACERDOTE ISTRIANO COME
FATTORE DELL'IDENTITÀ DELL'ISTRIA NEL
ROMANZO DI ŠIME SIRONIĆ «TEŠKI DANI»
(1961)

Parole chiave: Sironić, romanzo *Teški dani*, sacerdoti, identità, Croati, Italiani, multietnicità, multiculturalità

Šime Sironić (Trvviž, 1882 – Rijeka, 1973), sacerdote, professore di filosofia e storia, pubblicò a Pisino il libro "Teški dani" (Giorni duri) con il sottotitolo Diario di un sacerdote istriano (1909-1915) definendolo un "romanzo sacerdotale". Il romanzo è in realtà un diario intimo che riporta la battaglia del sacerdote per la fedeltà alla vocazione. Sebbene l'intero testo sia dedicato a questo tema, il romanzo rivela molte peculiarità della vita sacerdotale, religiosa, politica e sociale dell'Istria agli inizi del XX secolo. Il protagonista del romanzo sottolinea la croaticità dell'Istria e la propria appartenenza a quest'Istria; non nega la multietnicità dell'Istria e politicamente e culturalmente guarda ad essa come a una parte dell'Austria e Ungheria, che considererà come sua patria nel senso più lato del termine.

Sottolinea il legame tra Croati e Sloveni, mentre per quanto riguarda il rapporto tra gli Italiani e gli Slavi scrive in modo critico e programmatico, ma senza risentimenti.